

מסמך רקע לדיון בנושא :
השפעת יום חינוך ארוך על נשים

מוגש לוועדה לקידום מעמד האשה

כתיבה : אפרת קאול-גרנות, עובדת מחקר ומידע

אישור : הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית : מערכת "דברי הכנסת"

כ"ה בסיוון תשס"ד

14 ביוני 2004

מבוא

מסמך זה הוכן לקראת דיון בוועדה לקידום מעמד האשה בנושא השפעת יום חינוך ארוך על נשים. המסמך מציג את ההיסטוריה של החקיקה בנושא זה, את ההסדר החוקי הקיים ואת המלצות ועדת-דברת בדבר הנהגת יום חינוך ארוך (להלן: יום חינוך ארוך), נתונים על מאפייני תעסוקת נשים שיש בהם כדי להשפיע על הסוגיה שלפנינו וטיעונים מרכזיים לתמיכה בהחלת יום חינוך ארוך מנקודת מבטן של נשים, שהעלו גורמים שונים.¹

מן המסמך עולה כי יש בהחלת יום חינוך ארוך כדי לשפר את תנאיהן, את מעמדם ואת רווחתן של נשים וכי ההסדר תורם לרווחת התא המשפחתי והמשק.

יש לציין כי המונח "יום חינוך ארוך" שנעשה בו שימוש במסגרת מסמך זה חל על המודל שהוצע בחוק יום חינוך ארוך ולימודי העשרה, התשנ"ז-1997, המפורט בהמשך, וכי קיימים מודלים נוספים של יום חינוך ארוך, השונים ממודל זה במספר שעות הלימוד ובאופן פריסתן על פני ימות השבוע.

1. היסטוריה חקיקתית²

- **חוק יום חינוך ארוך, התש"ן-1990, קבע כי יש להנהיג יום חינוך ארוך במוסדות החינוך.** שר החינוך והתרבות דאז, זבולון המר, דחה את יישום החוק עם כניסתו לתפקיד בשנת 1990.

- **בשנת 1997 בוטל חוק יום חינוך ארוך, התש"ן-1990, ובמקומו נחקק חוק יום חינוך ארוך ולימודי העשרה, התשנ"ז-1997 (להלן: החוק).** החוק קובע כי יום חינוך ארוך יונהג כדלקמן: ארבעה ימי לימוד יהיו בני שמונה שעות לימוד לפחות, אחד מימי אמצע השבוע יהיה בן חמש שעות לימוד לכל היותר ויום שישי בשבוע יהיה בן ארבע שעות לימוד לכל היותר. יש בחוק פתח לקביעת שבוע לימודים רגיל או קצר, והתנאי היחיד מבחינה זו הוא ששבוע הלימודים יהיה בן 41 שעות לפחות (כיום שבוע הלימודים נע בין 34 ל-36 שעות). יש לציין כי אחת ממטרות החוק, כפי שצוינו על-ידי יו"ר ועדת החינוך לשעבר ח"כ זבולון אורלב, היתה לסייע להורים, ובפרט לנשים, לפתח קריירה.

בחודש דצמבר 1997 הוציא שר החינוך והתרבות זבולון המר, מכוח החוק, **צו יום חינוך ארוך ולימודי העשרה (החלה במוסדות חינוך), התשנ"ז-1997 (להלן: הצו).** לפי צו זה יונהג יום חינוך ארוך רק

ב-100 יישובים (בבחירת 100 היישובים ניתנה עדיפות ליישובים שזקקו לכך במידה הרבה ביותר).³ הצו עמד בתוקפו עד לשנת 2001, והכוונה היתה להחילו בהדרגה על שאר יישובי הארץ, אולם יישומו בשאר חלקי הארץ נדחה פעמיים במסגרת חוק ההסדרים, ובפעם האחרונה, בשנת 2004, היה ניסיון לדחות

¹ מידע רב במסגרת מסמך זה מסרה עו"ד רות דיין, יו"ר העמותה לקידום ויישום יום חינוך ארוך.

² מרכז מחקר ומידע, הכנסת, **מעבר לחמישה ימי לימוד**, כתבה דפנה סחייק, הוגש ליו"ר ועדת החינוך והתרבות, מאי 2003; עו"ד רות דיין, העמותה לקידום ויישום יום חינוך ארוך, מכתב, 10 ביוני 2004; העמותה לקידום ויישום יום חינוך ארוך, אתר האינטרנט, www.noa.org.il, תאריך כניסה: יוני 2004; אנשיל פפר, "הסיכול הממוקד של חוק יום חינוך ארוך", **הארץ**, 14 במרס 2004.

³ על-פי הצו, יום חינוך ארוך יחול במוסדות חינוך בשכונות שיקום ורווחה חינוכית, ביישובי עדיפות לאומית או ביישובי קו העימות, ביישובים שזוהו כבעלי שיעור גבוה של אבטלה וביישובים הנמצאים באשכול הראשון והשני של המדד חברתי – ברשויות חינוך מקומיות.

לשנת 2010. פעולה של ועדת החינוך של הכנסת ושל גופים נוספים הביאה לדחיית יישומו של החוק רק עד לשנת 2006. ב-2006 אמורה להיות החלה מלאה של החוק על כל ילדי ישראל.

על-פי נתונים שהתפרסמו בעיתון "הארץ"⁴, יותר מחמש שנים לאחר תחילת יישומו של חוק יום חינוך ארוך נהנים ממנו רק 12% מכלל הילדים במערכת החינוך. כאמור, התוכנית היתה אמורה להיות מיושמת ב-100 היישובים שנזקקו לה במידה הרבה ביותר. כבר עם תחילת הפעלת התוכנית נשרו ממנה כמה יישובים, ובשאר היישובים היה היישום חלקי ועורר קשיים. 10% מכלל בתי-הספר שבהם יושם החוק נשרו מהתוכנית בשל מחסור בתקציבים, ובבתי-הספר התיכוניים הוא אינו מיושם כלל. רק בשליש מכלל בתי-הספר שבהם יושמה התוכנית היא יושמה בהצלחה.

הסיבות לנשירה מהתוכנית מגוונות, ורובן נעוצות בהעדר תמיכה שאמורה להתבטא במשאבים נלווים מעבר לשעות ההוראה. מדובר, בין השאר, במחסור בחדרי לימוד ובמתקנים להעשרה כמו מגרשי ספורט, חדרי מחשב ומעבדות, בקושי בהתארגנות להאכלת התלמידים שנשארים בבית-הספר עד השעה 15:30 ובתנאים ירודים בבתי-ספר כמו העדר מיזוג אוויר בקיץ וחימום בחורף.⁵

2. ועדת-דברת⁶

במהלך השנים קמו ועדות לבחינת מערכת החינוך אשר המליצו בין השאר להנהיג יום חינוך ארוך.⁷ בספטמבר 2003 הקימה שרת החינוך לימור לבנת את ועדת-דברת. ועדה זו הגישה את המלצותיה במאי 2004, ואלה אומצו על-ידי הממשלה. אחת ההמלצות היתה להנהיג יום חינוך ארוך. הוועדה המליצה כי יונהג יום חינוך ארוך בגנים ובבתי-הספר בכל הארץ, לכל התלמידים, מגיל 3 עד גיל 18. על-פי המלצת הוועדה, כל הגנים ובתי-הספר יפעלו חמישה ימים בשבוע, מ-08:00 עד 16:00; כל המורים יעבדו חמישה ימים בשבוע וישהו בבתי-הספר במשך כל יום הלימודים, ובין שאר תפקידיהם יעמדו לרשות התלמידים כדי לסייע להם בלימודיהם ובנושאים אחרים. כל האולמות, המעבדות, הספריות ושאר מערכות התמיכה יהיו פתוחים בכל יום עד השעה 16:00 לפחות. בדוח הוועדה מפורטים הסדרים ספציפיים שיהיו תקפים לגנים, לבתי-הספר היסודיים ולבתי-הספר העל-יסודיים.

3. מאפייני תעסוקת נשים – נתונים⁸

⁴ אנשיל פפר, "הסיכול הממוקד של חוק יום לימודים ארוך", הארץ, 14 במרס 2004.
⁵ שם.

⁶ משרד החינוך, התרבות והספורט, אתר האינטרנט, <http://www.education.gov.il/>, תאריך כניסה: 13 ביוני 2004; מר עדי הרשקוביץ, ראש אגף התקציבים, משרד החינוך, התרבות והספורט, שיחה, 14 ביוני 2004.

⁷ בשנת 1989 פרסם פרופ' דוד חן, שהיה יועץ מדעי לשר החינוך דאז, יצחק נבון, מסמך שהציג דמות חדשה למערכת החינוך בישראל. לפי הצעתו של פרופ' חן, השינוי המבני והתוכני אמור להיות מלווה בין השאר בהחלת יום חינוך ארוך. על-פי: מרכז מחקר ומידע, הכנסת, שינויים שחלו במבנה מערכת החינוך בישראל והצעות לשינויים שעלו במהלך השנים, כתבו רונייה בריטברד ומיכל טביביאן-מזרחי, הוגש ליו"ר ועדת החינוך והתרבות, 2 בדצמבר 2003.

להלן נתונים על מאפייני תעסוקת נשים, שיש בהם חשיבות בבחינת הסוגיה שלפנינו:

- **שעות העבודה של נשים ושל גברים** – מנתוני שנת 2002 עולה כי מספר שעות העבודה הממוצע בשבוע בקרב נשים מועסקות היה אז 31, ומספר שעות העבודה הממוצע בשבוע בקרב גברים מועסקים היה 42. שיעור הפער: 35%.
- **שעות העבודה של מנהלים ושל מנהלות** – מנתוני שנת 2002 עולה כי מנהלים עובדים יותר שעות מאשר בעלי תפקידים אחרים. מספר שעות העבודה הממוצע בשבוע בקרב גברים מנהלים היה באותה שנה 53, ומספר שעות העבודה הממוצע בשבוע בקרב נשים מנהלות היה 46.
- **עבודה במשרה חלקית בקרב נשים ובקרב גברים** – שיעור המועסקות במשרה מלאה מתוך כלל המועסקות עלה עם השנים, ובשנת 2002 הגיע ל-62.6%, אולם בקרב המועסקים במשרה חלקית שיעור הנשים (74%) עדיין גבוה משיעור הגברים, כנראה בעיקר בשל המטלות המשפחתיות המוטלות על הנשים.⁹

מספר שעות העבודה כנתון המשפיע על אפשרויות התעסוקה –

עמדת שדולת הנשים בישראל היא כי הנתונים על מספר שעות העבודה הם חשובים, שכן **רמת המחויבות לארגון נמדדת על-פי רוב במונחי זמן**: "העובד האידיאלי" הוא עובד במשרה מלאה שחיו מתמקדים בעבודתו, ולפיכך, עבודה במשרה חלקית משפיעה על הדרך שבה מעבידים תופסים את מחויבותן של נשים לעבודתן, ויש לה **השפעה על פוטנציאל הקידום שלהן בעבודה ועל פוטנציאל ההשתכרות שלהן**.¹⁰

- **שיעורי האבטלה בקרב נשים ובקרב גברים** – אומנם בשנת 2003 היה שיעור הגברים הבלתי מועסקים 11.3%, ושיעור הנשים הבלתי מועסקות היה 10.2%, אולם **לאורך השנים שיעור הנשים הבלתי מועסקות גבוה משיעור הגברים הבלתי מועסקים**. על-פי מידע שהתקבל משדולת הנשים, ברבעון הראשון של שנת 2004 ירדה האבטלה, אולם היא הגיעה לשיא בקרב הנשים.¹¹
- יש לבדוק אם החלת יום חינוך ארוך תאפשר לנשים להציע את מועמדותן למגוון רחב יותר של משרות וכך לצאת ממעגל האבטלה.

⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אתר האינטרנט, http://www.cbs.gov.il/statistical/mw2004_h.pdf, תאריך כניסה: 10 ביוני 2004.

⁹ מרכז מחקר ומידע של הכנסת, **השפעת דחיית גיל הפרישה על נשים**, כתבה מיכל טביביאן-מזרחי, הוגש לוועדה לקידום מעמד האישה, 21 בדצמבר 2003.

¹⁰ שדולת הנשים בישראל, אתר האינטרנט, <http://www.iwn.org.il/iwnH.asp>, תאריך כניסה: יוני 2004.

¹¹ רינה בר-טל, יו"ר שדולת הנשים בישראל, "צעד לקראת שילוב", **הארץ**, 14 ביוני 2004.

- נשים משתלבות בשוק העבודה בגיל מאוחר יותר מגברים ויוצאות ממנו בגיל מוקדם יותר.
- נשים בשוק העבודה מתאפיינות בפחות שנות ותק.
- לנשים רציפות פחותה בזכויות.
- לנשים שכר נמוך יותר וגם אפשרויות הקידום שלהן אינן שוות לאלה של הגברים.

4. טיעונים מרכזיים לתמיכה בהחלת יום חינוך ארוך מנקודת מבטן של נשים¹³

1. בחברה שבה גידול הילדים נחשב "עבודה של נשים" קשה לאמהות לצאת לשוק העבודה ולהשתלב בו במשרה מלאה. אי-יישום החוק מקשה על אמהות (ובייחוד על אמהות במשפחות חד-הוריות), להשתלב במשק, ומשפיע באופן ישיר על יכולתן לכלכל את עצמן ואת ילדיהן. הנהגת יום חינוך ארוך תאפשר לאמהות לממש את זכותן הבסיסית לחופש עיסוק ואת זכותן הבסיסית לשוויון הזדמנויות בעבודה, והן יוכלו לעבוד במשרה מלאה, שמונה שעות ביום, כנהוג במשק. כיום, בהעדר יום חינוך ארוך, אין לציבור האמהות אפשרות להתמודד עם דרישת המשק לשמונה שעות עבודה ביום, משום שעליהן לקבל את פני ילדיהן בשעות הצהריים, בשבם ממסגרות הלימודים.¹⁴

2. לטענת שדולת הנשים בישראל, נשים, ואף נשים משכילות, בתחילת חייהן הבוגרים ובשנות הפוריות שלהן, מתקשות להשתלב בשוק העבודה, לא מפני שהן אינן מעונינות בכך, אלא משום שיציאתן לעבודה דורשת קיום של כמה תנאים, ובהם: (א) על סכום השכר נטו לעלות או להשתוות לסך הוצאות חינוך הילדים (לפי נתוני שדולת הנשים, הוצאה ממוצעת על ילד בגיל חינוך חובה היא 900–1,200 ש"ח בחודש, והוצאות טיפול בילד מתחת לגיל חינוך חובה היא 1,600–2,500 ש"ח בחודש); (ב) על המעסיקים להיות גמישים בשעות העבודה במידה שתאפשר לנשים לתמרן את שעות העבודה במקרה הצורך, למשל כשילדן חולה; (ג) על הנשים להיות בטוחות כי המקום שבו ילדן מופקד הוא מקום בטוח המשמש מסגרת חינוכית מתאימה. בשדולת הנשים סבורים כי התאמת שעות הלימודים לשעות העבודה בדרך של החלת יום חינוך ארוך תקל את השגת התנאים הללו.¹⁵

3. לדברי הגב' ברברה סבירסקי, מנהלת "מרכז אדוה", במדינת רווחה צריך להיכלל גם קריטריון של שוויון בין קבוצות חברתיות שונות, ושוק העבודה הוא המפתח לשמירה על מדיניות הרווחה ולצמצום האי-שוויון בחברה. לדעת הגב' סבירסקי, במערכת הנוכחית קיימות שתי מגמות סותרות: מחד גיסא, העיקרון של שוויון בין המינים מקובל בקרב קובעי המדיניות, וכל אימת שעולה הצעת חוק או תקנה

¹² ד"ר נירה רייס, המרכז לחקר מדיניות, שדולת הנשים בישראל, שוויון לנשים במדינת הרווחה הישראלית, חוברת מסכמת של יום עיון ביוזמת המרכז למחקר המגדר במכללת בית-ברל, המרכז לחקר מדיניות בשדולת הנשים ו"מרכז אדוה לחקר החברה בישראל", דצמבר 1998.

¹³ המרכז למחקר המגדר במכללת בית-ברל, המרכז לחקר מדיניות בשדולת הנשים ו"מרכז אדוה לחקר החברה בישראל", שוויון לנשים במדינת הרווחה הישראלית, חוברת מסכמת של יום עיון, דצמבר 1998, מתוך אתר האינטרנט של "מכון אדוה", http://www.adva.org/ivrit/homepage_heb.html, תאריך כניסה: 9 ביוני 2004.

¹⁴ רות דיין, "הגיע זמן למרד הורים", הארץ, 24 במרס 2004.

¹⁵ רינה בר-טל, יו"ר שדולת הנשים בישראל, "צעד לקראת שילוב", הארץ, 14 ביוני 2004.

העשויות להיטיב עם נשים יש לה סיכוי טוב להתקבל. מאידך גיסא, קיימת בעייתיות ביישומן של עיקרון זה. כך, למשל, **המגמה של השתתפות הולכת וגדלה של נשים בשוק העבודה אינה נתמכת בהרחבה של שירותי החינוך ושל שירותי הטיפול בילדים**, כלומר בהחלת יום חינוך ארוך ובהקמת מערך רחב של מעונות-יום.

4. לדברי פרופ' חיה שטיינר מהחוג לסוציולוגיה באוניברסיטת תל-אביב, אחת הסיבות שבשלן יש להנהיג יום חינוך ארוך היא שהדבר יסייע **בצמצום ממדי העוני בקרב הנשים**.

לדברי פרופ' שטיינר, שני גורמים קשורים באופן משמעותי לסיכוי להידרדר לעוני: השכלה והשתתפות בכוח העבודה. רמת ההשכלה של נשים מתחת לקו העוני אינה נופלת במידה ניכרת מזו של שאר הנשים. הבדלים משמעותיים יותר קיימים בשיעור השתתפות של נשים עניות ושל נשים אחרות בשוק העבודה. **בקרב הנשים העניות שיעור השתתפות בשוק העבודה הוא נמוך ביותר: כ-15% מכלל הנשים העניות משתתפות בפועל בשוק העבודה (לעומת 56% מכלל הלא-עניות), ורובן מועסקות במשרה חלקית**. ממצאים אלה מעידים על החשיבות הרבה שיש להשתתפות הנשים בכוח העבודה כאמצעי להיחלצות ממעגל העוני.

לדעת פרופ' שטיינר, עבודת הנשים היא הכרחית הן כאשר הן אינן חיות עם בן-זוג, הן כאשר בן-זוגן אינו משתתף בכוח העבודה הן כאשר בן-זוגן משתתף בפועל בשוק העבודה. הנתונים שהוצגו במסמך זה מצביעים על **הצורך במדיניות ציבורית שתתמקד ביצירת התנאים המתאימים ליציאת נשים לשוק העבודה**, ופרופ' שטיינר שותפה לסברה שהנהגת יום חינוך ארוך תיצור את אחד התנאים לכך.

5. הגב' ערביה מנסור ממכללת בית-ברל מתייחסת לנושא מנקודת המבט של **האשה הערבייה**. לדבריה, מבנה החברה הערבית מקשה על הנשים, ובעיקר על הנשים הנשואות, להתקדם בעבודה, שנעשית בדרך כלל מחוץ לגבולות הכפר, שכן גידול הילדים והאחריות למשק הבית עדיין מוגדרים כתפקידיה המרכזיים של האשה. משמעות הדבר הוא שהתפקידים היחידים שהנשים האלה יכולות לקבל הם במשרה חלקית, וגם בכך קיימים קשיים: נוכח היצע המשרות הדל בכפרים, נשים נאלצות, כאמור, למצוא עבודה מחוץ להם. היציאה מהכפר והחזרה אליו גוזלות זמן רב ומפחיתות את שעות העבודה הפנויות לעבודה עצמה. משום כך נמנעות נשים רבות מלצאת לעבודה, ואף אינן יוצאות לעבודה במשרה חלקית. החלת יום חינוך ארוך תאפשר לנשים לעבוד במשרה מלאה גם מחוץ לכפר, ולמצער תאפשר לנשים לעבוד במשרה חלקית.

6. לדברי ד"ר נירה רייס¹⁶ וד"ר דן בן דוד¹⁷, החלת יום חינוך ארוך תאפשר לנשים לצאת לעבודה גם בשלב שבו ילדיהן צעירים ולהשתלב בתפקידים שנדרשת בהם עבודה במשרה מלאה, וכך יתאפשר שיפור בהשתתפות הנשים בשוק העבודה. לדברי השניים, עבודתן של נשים רבות מופסקת עם הולדת הילדים, ולא תמיד מתאפשרת חזרה מהירה שלהן לעבודה. התוצאה היא **בלימת מסלול הקידום** שלהן ולפעמים **הימנעות מכניסה למסלול של קריירה**, דבר שפוגע מאוד בתנאי העבודה והשכר העתידיים שלהן. החלת יום חינוך ארוך תאפשר לנשים לחזור במהירות למסלול עבודתן ותקטין את הפגיעה בקידומן. לדברי ד"ר בן דוד, היציאה של נשים משוק העבודה משקפת **אובדן תוצר** בהיקף נרחב. להיעדרותן של נשים משוק העבודה לתקופות שעשויות להימשך שנים ולמעבר לתחומי עיסוק שאינם ממצים את יכולתן של

¹⁶ ד"ר נירה רייס, המרכז לחקר מדיניות, שדולת הנשים בישראל, שוויון לנשים במדינת הרווחה הישראלית, חוברת מסכמת של יום עיון ביוזמת המרכז למחקר המגדר במכללת בית-ברל, המרכז לחקר מדיניות בשדולת הנשים ו"מרכז אדוה לחקר החברה בישראל", דצמבר 1998.

¹⁷ מתוך אתר האינטרנט של ד"ר דן בן דוד, כלכלן, http://www.spirit.tau.ac.il/public/bendavid/index_israel.html, תאריך כניסה: יוני 2004.

רבות מהן יש השלכות שליליות על המידה שבה המדינה מנצלת את הפוטנציאל הרב הטמון באוכלוסיית הנשים.¹⁸

7. הגב' נעמי שפר, לשעבר מנהלת היחידה לקידום נשים בתעסוקה במשרד העבודה והרווחה, מתייחסת לנושא מנקודת המבט של מערכת מעונות-היום בישראל. לדבריה, מדיניות הממשלה בכל הקשור למעונות-היום אינה מתאימה לתנאי העבודה של נשים ואינה מקדמת נשים להשגת שוויון הזדמנויות: שעות הפעילות של מעונות-היום מתאימות לשבוע עבודה בן שישה ימים בעבודות מסורתיות של נשים, שימי העבודה בהן קצרים. חלק ניכר מן המשק כבר עבר לשבוע עבודה של חמישה ימים, ויום העבודה כיום הוא ארוך יותר, אולם שעות פעילות המעונות לא שונו בהתאם לכך.

ד"ר בן דוד מציין בעייתיות נוספת שקיימת לדעתו במעונות-היום. לדבריו, מעונות-היום הקיימים כיום, ובהם אלה של "נעמת" ושל ויצ"ו, אינם נותנים מענה לאמהות לילדים בכל הגילים שיש בהם צורך בשמירה ובהשגחה, אלא לאמהות לילדים בחתך גילים צר בלבד.¹⁹

8. לדברי ד"ר סילביה פוגל-ביז'אווי מבית-הספר לתקשורת במכללה למינהל, מדיניות הרווחה כיום אינה משקפת את השינויים שחלו במעמד האשה ובמשפחות המודרניות. אף שהגישה הרואה בגבר/ אב מפרנס עיקרי ובאשה/אם עקרת בית ו/או מפרנסת שנייה פסה מהעולם, מדיניות הרווחה של ישראל עדיין מגדירה את האשה כתלויה כלכלית בבעלה. כדי לקדם גישה שוויונית על מדיניות הרווחה להתייחס לכל אדם כאל פרט, שאינו חייב להיות תלוי במשפחה. לגישה זו השלכות על חובתה של המדינה לספק בין השאר מסגרות לטיפול בילדים, כמו יום חינוך ארוך, שיאפשרו ליותר הורים, ובעיקר ליותר אמהות, לצאת לעבודה מתגמלת מחוץ למשק הבית.

יש להסב את תשומת הלב לכך שאם תתקבל ההחלטה להחיל יום חינוך ארוך על פני חמישה ימי לימודים בלבד, יתפנה לילדים יום חופשי קבוע מדי שבוע. במקרה כזה יש להיזהר מפני הטלת מעמסה על ההורים, ובפרט על הנשים, אשר תגרום להגדלת הפערים בחברה, שכן משפחות מהשכבות החלשות לא יוכלו לממן פעילויות לילדים ביום החופשי. יש להבטיח קיום תוכניות אשר ימלאו בתוכן את זמנם החופשי של הילדים. את ההסתייגות הזאת העלה גם שר החינוך והתרבות לשעבר זבולון המר כאשר הקפיא את החוק משנת 1990.²⁰

¹⁸ ש.ם.

¹⁹ ש.ם.

²⁰ אנשיל פפר, "הסיכול הממוקד של חוק יום לימודים ארוך", הארץ, 14 במרס 2004.

מקורות

- בר-טל רינה, יו"ר שדולת הנשים בישראל, "צעד לקראת שילוב", **הארץ**, 14 ביוני 2004.
- דיין רות, "הגיע זמן למרד הורים", **הארץ**, 24 במרס 2004.
- דיין רות, העמותה לקידום ויישום יום חינוך ארוך, מכתב, 10 ביוני 2004,
- הרשקוביץ עדי, ראש אגף התקציבים, משרד החינוך, התרבות והספורט, שיחה, 14 ביוני 2004.
- המרכז למחקר המגדר במכללת בית-ברל, המרכז לחקר מדיניות בשדולת הנשים ו"מרכז אדוה", שוויון לנשים במדינת הרווחה הישראלית, חוברת מסכמת של יום עיון, דצמבר 1998.
- מרכז מחקר ומידע, הכנסת, מעבר לחמישה ימי לימוד, כתבה דפנה סחייק, הוגש ליו"ר ועדת החינוך והתרבות, מאי 2003.
- מרכז מחקר ומידע, הכנסת, שינויים שחלו במבנה מערכת החינוך בישראל והצעות לשינויים שעלו במהלך השנים, כתבו רוניה בריטברד ומיכל טביביאן-מזרחי, הוגש ליו"ר ועדת החינוך והתרבות, 2 בדצמבר 2003.
- פפר אנשיל, "הסיכול הממוקד של חוק יום חינוך ארוך", **הארץ**, 14 במרס 2004.

אתרי אינטרנט

- בן דוד דן, http://www.spirit.tau.ac.il/public/bendavid/index_israel.html, תאריך כניסה: יוני 2004.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, http://www.cbs.gov.il/statistical/mw2004_h.pdf, תאריך כניסה: 10 ביוני 2004.
- העמותה לקידום ויישום יום חינוך ארוך, www.noa.org.il, תאריך כניסה: יוני 2004.
- "מרכז אדוה", http://www.adva.org/ivrit/homepage_heb.html, תאריך כניסה: 9 ביוני 2004.
- משרד החינוך, התרבות והספורט, <http://www.education.gov.il>, תאריך כניסה: 13 ביוני 2004.
- שדולת הנשים בישראל, <http://www.iwn.org.il/iwnH.asp>, תאריך כניסה: יוני 2004.